[א]ובתרומת מעשר של דמאי ורב לא אזיל בתר אומדנא והא (א)איתמר מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין בבי רב משמיה דרב אמרי ארכביה[א] אתרי רכשי ושמואל אמר לא ידענא מאי אידון בה בבי רב משמיה דרב אמרי ארכביה אתרי רכשי הרי היא כמתנת בריא והרי היא כמתנת שכיב מרע הרי היא כמתנת בריא דאם עמד אינו יכול לחזור בו הרי היא כמתנת שכיב מרע (ב)שאם אמר הלוואתי לפלוני הלוואתו לפלוני ושמואל אמר לא ידענא מאי אידון בה [ב]שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אלא

ובתרומת מעשר של דמאי. משנה היא במסכת דמאי (פ"ד מ"א) תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה ואסרה את החולין משום מדומע ר"ש שזורי אומר אף בחול שואלו לעם הארץ שלקח הימנו הפירות הללו ואוכלן על פיו אם אמר הפרשתי מעשרותיו כראוי עד שלא מכרתים לך סומך עליו דהואיל ומדרבנן הוא הימנוהו רבנן במקום פסידא כי הכא שאין לו תקנה לחזור ולהפריש אלא למוכרה לכהנים בדמי תרומה והפסד הוא לו. והאי דנקט אף בחול משום דקתני התם מילתא אחריתי ויש בה חילוק דבשבת שואלו ואוכלו על פיו מפני עונג שבת[ב] ולמו"ש לא יאכל עד שיעשר: **מתנת שכיב מרע.** אינה צריכה קנין שתקנו חכמים שדבריו ככתובים וכמסורים שלא תטרף דעתו עליו(ג) ואם כתוב בה קנין אמר רב ארכביה אתרי רכשי כמו רוכבי הרכש (אסתר ח) כלומר נתן בה שתי כחות על ידי שכתוב בה כדקליר ורמי בערסיה(ד) וכל לשון שכיב מרע נתן בה כח שכיב מרע ועל ידי קנין שכתוב בה שאינו נוהג אלא בבריא נתן בה כח בריא והשתא מפרש להו כח מתנת בריא שאם עמד מחוליו אינו חוזר ממתנתו משא"כ בש"מ והרי היא[ג] כמתנת ש"מ שאין במתנת בריא אפי' בקנין שאם כתב במתנה זו הלואתי שהלויתי לפלוני נתונה לפלוני זה הלואתו לפלוני ואילו גבי בריא משום קנין לא קני[ד] ביה שאין מטבע נקנה בחליפין אלא אגב קרקע כדאמרינן בהזהב (ב"מ מו.) וזה קנה אם מת לא מחמת קנין אלא מחמת דברי ש"מ: **שמא לא גמר** בלבו להקנותו [**אלא בשטר.** שמא להכי כתב בה קנין דלא גמר להקנותו] מתנה זו על ידי דברי שכיב מרע שהן ככתובים ומסורים דמי אלא על ידי כתיבה וקנין[ה] כבריא דסתם קנין לכתיבה עומד(ה) ושטר שכיב מרע אינו קונה מחיים שהרי אין דעתו ליתן כלום אלא לאחר מיתה ואפילו לרבי יוסי דאמר (גיטין דף עב.) זמנו של שטר מוכיח עליו הני מילי בבריא הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו דדעתו לאקנויי גוף הקרקע מהיום ופירות לאחר מיתה(ו) אבל זה אין דעתו ליתן בחייו כלום וכיון דמית תו לא מצי לאקנויי מידי דהא ליתיה דליקני ניהליה ושמעינן מיהת דרב בתר אומדנא אזיל שאומד דעתו של זה דלארכביה אתרי רכשי עבד ואף על פי שלא פירש מפיק רב ממונא בהכי: אלא

ובתרומת מעשר כו'. רישא דמתניתין הכי במסכת דמאי (פ"ד מ"א) הלוקח פירות דמאי ממי שאינו נאמן בשבת שואלו ואוכל על פיו חשכה מו"ש לא יאכל עד שיעשר פי' אף על מה שהעדיף ביום לא יאכל בלילה דלא שרו ליה רבנן אלא בשבת שאינו יכול לתקן וטעמא דרבנן לא משום עונג שבת כדפירש בקונטרס דמשום עונג שבת לא שרינן ליה לאכול דמאי אלא משום אימת שבת כדמשמע בירושלמי(ז) דקאמר להו ר"ש שזורי לרבנן כשם שאימת שבת על עם הארץ כך אימת תרומה על עם הארץ פי' עם הארץ ירא לשקר בשבת בדבר שאינו מעושר משום דשבת קובעת למעשר(ח) סבר ר"ש דכמו כן אימת תרומה עליו דנהי דאינו ירא מאיסור טבל ירא הוא מאיסור תרומה כשתרם וחזרה למקומה ורבנן פליגי עליה בהא אע"ג דלית ליה תקנתא: **מתנת** שכיב מרע שכתוב בה קנין רב אמר ארכביה אתרי רכשי. א) נראה דוקא שכתב בה קנין בתוך השטר דהוי לרב כמתנת בריא דאלומי אלמיה לפי שכתב כן בתוך השטר אבל אם כתב כל נכסיו וקנו מידו ולא נכתב הקנין בתוך השטר לא הוי לרב כמתנת בריא ואם עמד חוזר ואם מת קנה כדין מתנת ש"מ כמו שפירש ר"י ב"ר מרדכי כדמוכח מתני' דמי שמת (ב"ב דף קמו:) דתנן ש"מ שכתב כל נכסיו שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה והתם בקנין איירי דאי בלא קנין אפילו שייר נמי אין מתנתו מתנה כדפסק התם(ט) הלכתא דמקצת בלא קנין לא קנה ואפי' מת אלא דווקא בקנין וקתני היכא דלא שייר אין מתנתו מתנה ואם עמד חוזר ובהדיא דייקינן הכי בפרק מי שמת (שם דף קנא:) דרישא וסיפא בקנין ושמואל דאמר שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה כיון דמגרע שמואל כח מתנה מחמת הקנין שהוא כתוב בשטר כ"ש כשאינו כתוב בשטר וכן משמע בפרק מי שמת (שם קנב.) דפריך התם אהא דקאמר שמואל דאין שטר לאחר מיתה מההיא דאמר שמואל ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר משמע ואם מת קנה ומאי קושיא התם ודאי קנה לפי שלא נכתב הקנין בשטר אלא ודאי בכל ענין קאמר שמואל דאין שטר לאחר מיתה בין בכתוב בו קנין בין לא כתוב וכי פריך מדשמואל אדשמואל הוה מצי למיפרך ליה ממתני' דהתם דלא מגרע כח מתנה מחמת הקנין °אלא דניחא ליה למיפרך דשמואל אדשמואל ואיכא לשנויי מתניתין במייפה את כחו דכתב וקנינא מיניה מוסף על מתנתא דלא דמודה שמואל דקנה לאחר מיתה כיון שמוכיח שהקנין ליפוי כח בא והכי מוקמינן התם מילתיה דשמואל גופיה ורבינו יצחק בר אברהם נראה לו כפירוש רבינו שמואל דרב ושמואל פליגי אפי' אין כתוב הקנין בשטר ואין שטר לאחר מיתה דקאמר שמואל אפילו אין כאן שטר כלל משום דסתם קנין לכתיבה עומד(ה) יש לחוש שמא לא רצה שיגמר הקנין אלא בכתיבת השטר ובמסירתו ליד מקבל מתנה ועקר מיניה כח מתנת ש"מ שקונה באמירה בעלמא ואין רוצה שיקנה אלא לאחר מיתה ואז פקע כחו ומתני' דלא שייר קרקע כל שהוא מוקמי בין לרב בין לשמואל דקנו מיניה בחזקה שאינו עומד לכתיבה כמו קנין חליפין ולא הוי לרב כמו מתנת בריא ולשמואל קניא כדין מתנת שכיב מרע והא דפריך התם מהא דאמר שמואל ש"מ שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר אין נראה לו להעמיד בקנין חזקה דקנו מידו משמע טפי קנין חליפין שהן מיד ליד אבל קנו מיניה משמע שפיר חזקה ועוד דעיקר מילתיה דשמואל משמע דאתא לאפוקי דלא נימא דלארכביה אתרי רכשי והיינו בחליפין דווקא והשתא אתי שפיר כי פריך מהא דשלח ר"א לגולה כו' ומשני הא דקנו מיניה הא דלא קנו מיניה דמשמע דאי קנו מיניה אע"ג דלא נכתב הקנין בתוך השטר הוי כמתנת בריא והשתא אתי נמי שפיר הא דקשיא ליה מדשמואל דאמר כותבין ונותנין דאי בקנין קאמר משום דלכתיבה עומד לא ידענא מה אידון בה כ"ש בכתבו ותנו מנה לפלוני ומת שלא יקנה כי אם בכתיבה ולמאי דקי"ל כשמואל יש תימה מה שתיקנו הגאונים לכתוב במתנת ש"מ ואמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני בכל לשון של זכות ולא כתבו שום ייפוי כח ועוד דכרב נמי לא הוי דלדידיה הויא כמתנת בריא וי"ל דכל לשון של זכות חשוב ייפוי כח וטוב שיכתבו וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דלא או יכתבו בתחלה ואף קנו ממנו בכל לשון של זכות דומיא דאף כתבו וחתמו והבו ליה דיש נוחלין (שם דף קנו. ושם):

ואין שטר לאחר מיתה. פי' ואין קנין לאחר מיתה כדפרשינן לעיל(י) ויש לגמגם על הלשון דלאחר מיתה דמשמע אם הקנה לו לאחר ל' יום קנה אם הוא חי בקנין סודר דהשתא ובהאשה רבה (יבמות דף צג. ושם) וכן בהאשה שנפלו (לקמן דף פב. ושם) לא משמע הכי כדפרישית ביבמות(כ): **שאם** אמר הלוואתי לפלוני כו'. פי' בקונטרס דאילו גבי בריא לא זכה בה משום קנין דאין מטבע נקנה בחליפין אלא אגב קרקע וקשה דאם כן לא ה"ל למימר הלוואתו אלא מעותיו לפלוני הואיל וטעמא משום מטבע הוא ועוד דאפילו אגב קרקע דמטבע נקנה אין הלואה נקנית כדאמרינן במי שמת (ב"ב דף קמז: ושם) למימרא דמילתא דליתא בבריא איתא בש"מ דליתא בבריא כו' והא הלוואתו לפלוני דליתא בבריא ואיתיה בבריא הואיל ויורש יורשה אי נמי במעמד שלשתן ואם יכול להקנותה אגב קרקע הל"ל דאיתיה נמי בבריא על ידי קרקע ולא ה"ל לדחוקי בכי האי גוונא אלא ודאי לא מהני בה קנין וסברא הוא דהיאך יהנה[ו] קנין לדבר שאינו בעין ואף על גב דמהני לענין הרשאה כדמוכח בהגוזל קמא (ב"ק דף קד: ושם) בשמעתין דאין משלחין מעות בדיוקני היינו משום דפסקינן דשליח שוויה ולענין שליחות שיהא מורשה במקומו מהני הקנין אבל לענין להיות שלו לא ואם תאמר והואיל ולא הוי מורשה אלא להיות שליח אם מת המרשה קודם שהגיע ליד המורשה פקע שליחות ויכולין היתומים לתבוע מן הנפקד והתם משמע דאין יכולין וי"ל כיון דאם היה נפקד בא לפני ב"ד היו אומרין לו לתת ליד המורשה שהרי יש להחזיק המרשה בחזקת חי אע"ג דאיגלי מילתא לבסוף דמת המרשה קודם שהגיע הפקדון ליד המורשה אין יכולין לתבוע מן הנפקד כלום שהרי ברשות ב"ד נתנם והשתא משמע ליה דרב אזיל בתר אומדנא מדקאמר הרי היא כמתנת ש"מ דאי לא אזיל הל"ל הרי היא כמתנת בריא לבד ואע"ג דכתוב בשטר כדקליר ורמי על ערסיה היינו משום דהכי הוה מעשה ולאו משום דלידעי הנותן שתהא מתנת ש"מ ומדקאמר הרי היא כמתנת ש"מ אלמא אזיל בתר אומדנא ואע"ג דשמואל נמי אזיל בתר אומדנא לאו לאפוקי מדשמואל אתי דהא בסמוך פסק שמואל כרבי אלעזר ב"ע ועי"ל דפריך מהא דרב אית ליה אומדנא אפילו להוציא ממון אע"ג דשמואל לית ליה כהאי גוונא איפכא (לקמן נו.) דשמואל אית ליה שודא ולרב חלוקה ולא שודא מצינו למימר כמו שמפר"ת(ל) דשודא לאו אומדנא הוא כמו שפירש בקונטרס אלא יתנו ב"ד למי שירצו ב): אמר

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פי"ב מהל' מעשר הלכה ד סמג עשין קלה:

כא ב מיי' פ"ח מהל' זכיה הלכה י סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' רנ סעי' ט:

◆

תוספות רי"ד

מחסיא אמרי טרפי ממשעבדי, יסבון תנן. לשון ב"ח. והל' לא טרפי ממשעבדי דירתון תנן: **מטלטלין ואיתנהו בעינייהו בלא שבועה ליתנהו בעינייהו פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והל' בלא שבועה.** פי' המורה המיחד מטלטלי לכתובת אשתו ומת והן בעין והיא נפרעת מהן נוטלן בלא שבועה דטעמא מאי אמרי רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה דחיישינן לצררי הכא כיון דיחד לה מקום לגבות הימנו לא פרע לה ממקום אחר כלומר היינו צררי דאתפסה. ואינו נ"ל דכי היכי דאמרי' לקמן ייחד לה קרקע בד' מצרנאה אמאי לא אמרינן נמי ייחד לה מטלטלי. ורב משה גאון ור"ח ז"ל פירשו מטלטלי דכתיבי בכתובתה בין דהנעל' ליה בין דכתב לה איהו וליתנהו בעינייהו עכשיו כגון דחליפינון וידוע מילתא דהני מטלטלי מחמת מטלטלי קמאי נינהו הלכך גביא להו בלא שבועה וזה הפתרון נ"ל: **ייחד לה שדה בד' מצרנאה בלא שבועה וחד מצרא פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והל' בלא שבועה.** פי' ייחד לה קרקע וכתב לה ד' מצרים שלה בחייו לעשותה אפותיקי בכתובתה ומת נפרעת ממנו בלא שבועה היכא דלא אתפסה צררי אחריני: **אמר לעדים כתבו וחתמו והבו ליה קנו מיניה לא צריך לאמלוכי בי'.** פי' כשבאים עדים לכותבה א"צ לראות אם בלב שלם ובנפש חפיצה רוצה שיכתבו לו שהרי קנו מידו בקנין וסתם קנין לכתיבה עומד ולא חיישינן דלמא הדר דאפי' אי הדר בי' תו לא חיישינן ליה: **לא קנו מיני' פומבדיתאי אמרי לא צריך לאמלוכי בי'. בני מתא מחסיא אמרי צריך לאמלוכי ביה.** פי' המורה דהיא מתנת קרקע, משמע מפירושו דמ"ה צריך לאמלוכי ביה דכל כמה דלא מטא שטרא לידי' דמקבל מצינן ביה למיהדר אבל באודיתא אמרינן דצ"ל כתובו ומפיו אמר לעדים כתובו וקיבל עליו שתהא מלוה בשטר תו לא צריך לאמלוכי בי' אלא כתבו שטרא ויהיבי ליה למלוה משום דבשעת הלואה אישתעבדו נכסיו וכיון דקיבל עליו [לעשות] מלוה בשטר תו לא צריך לאמלוכי ביה וכ"כ גם רבינו יוסף הלוי ז"ל, ואינו נ"ל לחלק בין שטר אודיתא לשטר מתנה אע"פ שהמעות בידו כיון שבשעת ההלואה לא קבלה ע"ד מלוה בשטר אלא הוא רוצה עכשיו לעשותה מלוה בשטר [כל זמן] שלא הגיע השטר ליד המלוה יכול לחזור בו אע"פ שאמר כתובו וצריך לאמלוכי ביה דבאודיתא נמי פליגי ולא קשה מאי דאמרי' בפ' חז"ה ובפ' דיני ממונות בתרא הודאה בפני שנים וצ"ל כתובו דמשמע מכי אמר כתובו די לנו ולא צריך לאמלוכי בי' א) והאי דנקיט

חשק שלמה על תוס' רי"ד א) אולי דצ"ל י"ל דה"ה נמי דצריך לאמלוכי ביה והאי דנקיט וכו'.

מסורת הש"ס עם הוספות

א) ב"ב קנג., **ב)** שם קמח., **ג)** ב"ב קמז:, **ד)** ב"ב קנג סע"א, **ה)** ב"ב מ., **ו)** ב"ב קלו., **ז)** שם סוה"א בקיצור ובתוספתא פ"א ה"ג, **ח)** ביצה לד:, **ט)** קנא., **י)** בד"ה מתנת, **כ)** [דף נג. ד"ה קנויה לך], **ל)** עי' תוס' קידושין עד. ד"ה שודא, **מ)** ב"ב קלו רע"א.

◆

תוספות ישנים

א) [ז] ועוד נראה דכשכתב השטר בלשון מתנה ולא בלשון צוואה חשיב מסירת השטר כקנין וצריך יפוי כח לשמואל לכתוב אף כתבו וחתמו מדפריך התם רבא לרב נחמן גבי מתנת שכיב מרע ממתני' דשייר קרקע כל שהוא כו' ומשני כגון שקנו מידו אי דקנו מיניה אימא סיפא ואמאי לא מוקי רישא וסיפא דלא קני אלא שמסר השטר דבמקצת קני דהוי כמתנת בריא וכי לא שייר לא קני אלא ודאי המסירה הוי כקנין ורבא דפריך הוי מוקמי מתני' בלשון צוואה וכן הא דמשמע ביש נוחלין(מ) דלא צריך לכתוב אף כתבו וחתמו אלא כשלא בא השטר לידו מחיים היינו בשטר שכתוב בלשון צוואה [ועיין בהרא"ש שם במי שמת סי' לא. ת"י]:

ב) ועוד יש לומר שהתלמוד נראה לו לדמות אומדנא דרב לאומדנא דר' אלעזר בן עזריה. ת"י:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מתנת ש"מ וכו' אלא דניחא ליה למיפרך דשמואל אדשמואל. עי' יבמות דף כז ע"ב תוס' ד"ה ורב וחולין דף קטז ע"ב תוס' ד"ה ומי אמר ודף קכא ע"ב תוס' ד"ה ומי אמר ויומא דף לד ע"ב תוס' ד"ה הנ"מ:

◆

הגהות וציונים

א] צ"ל **ארכבה**, וכן בסמוך וברש"י ובתוס' (דפו"י): **ב]** בירושלמי שם מפני כבוד שבת: **ג]** "והרי היא" ליתא בכת"י וגורסים **וכח מתנת שכ"מ**: **ד]** כת"י **זכי**, וכן בתוס' ובריטב"א: **ה]** ריטב"א וכת"י **על ידי קנין וכתיבה**: **ו]** נדצ"ל **יהני**: **ז]** שייך לסוף התוס', עי' תוס' שאנץ:

◆

ליקוטי רש"י

ובתרומת מעשר של דמאי. הכי איתא במס' דמאי הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח ולא עשרן דמאי שואלו בשבת ואוכל על פיו ולמוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר תרומת מעשר של דמאי שחזרה כו' וה"פ בשבת שאין לו מה יאכל דאינו יכול לתרום בשבת והקילו חכמים אצלו משום עונג שבת הואיל ודמאי דרבנן ורוב עמי הארץ מעשרין הן שואלו לע"ה אם עשרן ואוכלן על פיו תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה דעכשיו אין לה תקנה דכיון דנקרא עליה שם תרומה מדמעת ואוסר את החולין בזו אמר ר"ש שזורי דאף בחול סומך על המוכר משום הפסד חולין ושואלו אם הפריש מעשר קודם שמכרו לו ואוכל על פיו דנמצאת שלא חלה ע"ז שם (תרומת מעשר) [תרומה] דכבר נפטר [מנחות ל:]. והרי הן מדומעין שאין תרומה עולה אלא באחד ומאה וכאן אין כאן אלא מאה והרי הוא הפסד גדול. אף בחול, דהואיל ואין כאן תקנה הקילו לו חכמים לסמוך על עם הארץ לשואלו אם עישר תבואה שמכר לו ואוכלו על פיו אם אמר עשרתים והאי דנקט אף בחול משום דקתני רישא הלוקח פירות מיד שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרו דמאי שואלו בשבת דמשום כבוד שבת התירו לו לסמוך עליו אם אמר לו עשרתים ואוכל על פיו אותה סעודה לבדה ולמוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר הדר קתני לה דרבי שמעון שזורי [חולין עה:].

מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין וכו'. על כרחך בכותב כל נכסיו פליגי רב ושמואל דאי במתנת שכיב מרע במקצת שכתב בה קנין פליגי בהדיא הו"ל למימר מתנת שכיב מרע במקצת כו' ועוד הא תנן מתני' סתמא שייר קרקע [המשך בדף נו.]

תלמוד בבלי <עוז והדר> - טז כתובות תלמוד בבלי עמוד מס 121הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אלא תרוייהו [א]אזלי בתר אומדנא מאן דאמר הלכה שפיר מאן דאמר אין הלכה הכא נמי אומדן דעתא הוא משום איקרובי דעתא הוא והא איקרבא ליה דעתא יתיב רב חנינא (א) קמיה דרבי ינאי וקאמר הלכה כרבי אלעזר בן עזריה אמר ליה [א]פוק קרי קראך לברא אין הלכה כרבי אלעזר בן עזריה אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו הלכה כרבי אלעזר בן עזריה אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי אלעזר בן עזריה ורב נחמן דידיה אמר אין הלכה כרבי אלעזר בן עזריה ונהרדעי משמיה דרב נחמן אמרי הלכה כרבי אלעזר בן עזריה ואע"ג דלט רב נחמן ואמר כל דיינא דדאין כרבי אלעזר בן עזריה הכי והכי תיהוי אפילו הכי הלכה כרבי אלעזר בן עזריה [ב]והלכה למעשה כרבי אלעזר בן עזריה: בעי רבין נכנסה לחופה ולא נבעלה מהו חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה תא שמע דתני רב יוסף שלא כתב לה אלא על חיבת לילה הראשון אי אמרת בשלמא חיבת חופה קונה היינו דאמר לילה הראשון אלא אי אמרת חיבת ביאה קונה בלילה הראשון איתא מכאן ואילך ליתא ואלא מאי חופה חופה בלילה איתא ביממא ליתא ולטעמיך ביאה בלילה איתא ביממא ליתא הא [ב]אמר רבא [ג]אם היה בבית אפל מותר הא לא קשיא אורח ארעא קא משמע לן דביאה בלילה אלא חופה קשיא חופה נמי לא קשיא כיון דסתם חופה לביאה קיימא אורח ארעא קא משמע לן דבלילה בעי רב אשי נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו אם תימצי לומר [ד]חיבת חופה קונה חופה דחזיא לביאה [ה]אבל חופה דלא חזיא לביאה לא או דלמא לא שנא תיקו: רבי יהודה אומר רצה כותב לבתולה וכו': וסבר רבי יהודה דכותבין שובר והתנן [ג]מי שפרע מקצת חובו רבי יהודה אומר [ו]יחליף רבי יוסי אומר [ז]יכתוב לו [ד]שובר אמר רבי ירמיה כששוברתה מתוכה אביי אמר אפילו תימא בשאין שוברתה מתוכה בשלמא התם ודאי פרעיה דלמא מירכס תברתא ומפיק ליה לשטרא והדר גבי זימנא אחרינא הכא ודאי יהב לה מילתא בעלמא היא דאמרה ליה אי נטריה נטריה אי לא נטריה איהו הוא דאפסיד אנפשיה בשלמא אביי לא אמר כרבי ירמיה לא קתני שוברתה מתוכה אלא ר' ירמיה מ"ט לא אמר כאביי גזירה שובר דהכא אטו שובר דעלמא טעמא דכתבה ליה אבל על פה לא אמאי[ה] דבר שבממון הוא ושמעינן ליה לר' יהודה דאמר דבר שבממון תנאו קיים דתניא [ו]האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין ליך עלי שאר כסות ועונה[ז] הרי זו מקודשת ותנאו בטל[ח] דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר [ח]בדבר שבממון תנאו קיים קסבר רבי יהודה [ט]כתובה דרבנן [ט][י]וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה הרי פירות דרבנן ולא עבדו להו רבנן חיזוק דתנן [י]רבי יהודה אומר [כ]לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירות פירותיהן עד עולם

וקיימא

אלא תרוייהו. רב ורבי נתן: משום רבינו. רבי[ב]: והלכה למעשה כו'. הש"ס קא פסיק שכך נמנו וגמרו בני הישיבה: מהו. לרבי אלעזר בן עזריה: ופירסה נדה. ופירש ממנה ומת: יחליף. יכתוב שטר אחר כדי חוב הנשאר ויקרע הראשון ולא יכתוב שובר להרע כח הלוה שיצטרך לשמור שוברו מן העכברים[ג]:

רבי יוסי אומר יכתוב שובר. ולא יחליף להרע כח המלוה למחול שעבודו מזמן ראשון: כששוברתה בתוכה[א]. בתוך הכתובה עצמה יכתוב השובר[ב] והיא אמרה בפנינו התקבלתי חציה דטעמא מאי אמר רבי יהודה אין כותבין שובר משום דלא יצטרך לוה לשומרו מן העכברים דאי מרקב הדר האי וגבי שטריה כוליה הכא ליכא למיחש להכי: אפי' תימא כו'. דבהאי שובר לא חייש רבי יהודה לעכברים כי התם דאילו התם מיפרע פרעיה דלמא כו': הכא ודאי יהב לה. בתמיה: אבל על פה. דהוה ליה תנאה בעלמא לא הוי תנאה דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא: בדבר שבממון. שאר וכסות: והרי פירות. דנכסי מלוג: דרבנן. האי דבעל אוכלן תקנתא דרבנן היא ולא עבוד רבנן חיזוק שיהא תנאו בטל אם התנה למחול אכילתו: פירי פירות. אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן אוכל הוא פירי פירות מוכר פירות ולוקח קרקע שיהא לה קרן והוא אוכל פירות:

וקיימא

אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו. פירש בקונטרס רבינו רב וקשה דא"כ תקשי מהכא תסתייס דרב הוא דאמר כר"א בן עזריה לכך נראה דרבינו היינו רבי ורב יצחק בר אבדימי דהכא הוא רב יצחק בר אבדימי הקדמון שהיה תלמידו של רבי כדאמרינן בפרק כירה (שבת דף מ:) אמר רב יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ והוא היה רבו של רב דאתנייה לרב כחל בפרק כל הבשר (חולין דף קי. ושם) ומדות בפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף פו. ושם): **רבי** יוסי אומר יכתוב שובר. פירש הקונטרס משום דלא מרעינן כח המלוה לגבות מזמן שני ולא פירש לפי המסקנא דגט פשוט (שם דף קעא.) דקאמר התם דטעמא דרבי יוסי כדי שיכוף לפורעו:

כששוברתה מתוכה. וא"ת ולרבי יוחנן דאמר[מ] הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום מה תועלת יש במה שנכתב השובר בתוך הכתובה היא תטמין הכתובה ותפקא עדי הינומא[י] וגביא מאתים וי"ל כגון שהביאה עמה נדוניא והיא כתובה בכתובה דאז לא תטמין הכתובה דא"כ היתה מפסדת יותר ועוד י"ל דבמקום שכותבין כתובה או אפילו במקום שאין כותבין ויש עדים שכתב לה אינה יכולה לגבות כלום אפילו מודה שלא פרע לה עד שתביא כתובה כיון דסבר דאין כותבין שובר הואיל ויכול לבא לידי הפסד אם יפסיד שוברו וכ"ת היא תשרוף הכתובה בפני עדים דא"כ אותן עדים ידעו מה היה כתוב בה דאל"כ היאך יעידו שנשרפה כתובתה מה יודעין אם כתובתה היתה אם לא ראו מה היה כתוב בה: **טעמא** דכתבה ליה הא על פה לא. וליכא למימר מאי כותבת אומרת כדאמר בסמוך[ס] מאי כותב אומר דע"כ דווקא כותבת נקט דהא פליג ארבי יוסי דאמר רשאי בברייתא דלקמן[פ]: **הרי** זו מקודשת ותנאו בטל. ע"כ בדכפליה לתנאיה איירי דאמר לה אם אין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי את מקודשת ואם לאו אל תהי מקודשת מדקאמר לקמן[פ] דטעמא דר' מאיר דתנאו בטל משום דמתנה על מה שכתוב בתורה ואי לא כפיל לתנאה תיפוק ליה דתנאו בטל לרבי מאיר משום דבעי תנאי כפול כדאמר בהאומר (קדושין דף סא. ושם) א) ותימה אם כן אמאי היא מקודשת הרי התנה בפירוש שאם יהא לה עליו שאר כסות ועונה שאינה מקודשת ואין לומר דלכך מקודשת לפי שמקדשה ע"מ שתמחול לו והרי מחלה אלא דאין מחילתה מחילה דהא תניא בפרק ב' דנזיר (דף יא. ושם) הריני נזיר ע"מ שאשתה יין ואטמא למתים הרי זה נזיר ואסור בכולן מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה והתם לא שייך לשנויי הכי ואור"י דאי לאו דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן ה"א דבשום תנאי אינו מבטל את המעשה ואפילו לא יתקיים בסוף המעשה קיים והשתא דילפינן מהתם דמהני תנאי לבטל המעשה אמרינן דדוקא כשאינו מתנה על מה שכתוב בתורה דומיא דבני גד ובני ראובן שלא התנו על מה שכתוב בתורה וא"ת הא דתנן בפרק בתרא דמנחות (דף קט.) הריני נזיר ע"מ שאגלח בבית חוניו יגלח בבית המקדש ואם גלח בבית חוניו יצא ומפרש בגמרא היינו טעמא דהאי גברא לנעורי נפשיה קא מכוין אמר אם סגי בבית חוניו טרחנא פירוש הלכך אם רצה לגלח במקדש חל עליו נזירות ואם אינו יכול או אם אינו רוצה לטרוח אדעתא דהכי לא נדר אגלויי מלתא דלא הוי נזיר והיינו פירוש יצא כלומר שלא חלה עליו הנזירות והשתא אמאי והא מתנה על מה שכתוב בתורה הוא דאין גילוח אלא במקדש ואר"י דלא אמרינן מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אלא היכא שמתכוין לעקור מה שכתוב בתורה אבל התם סבור הוא שיש מצוה בבית חוניו כמו בבית המקדש ואין מתכוין לעקור אית לן למילף מתנאי דבני גד ובני ראובן וא"ת כיון דשייך מתנה על מה שכתוב בתורה אפילו גבי ממון א"כ לא יוכל אדם למחול חובו לעולם על ידי תנאי שאם יאמר עשה עמי היום וחובך מחול לך יהא מתנה על מה שכתוב בתורה מיהו מלוה לא חשבינן כתובה בתורה דאפילו למאן דאמר (קדושין דף יג:) מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי היינו דוקא כגון נזקין וערכין ופדיון הבן דמסברא לא הוה מחייבינן להו אם לא שחייבתו תורה בפירוש אבל מלוה כולי עלמא מודו דלא טרפא ממשעבדי דאינה באה מכח התורה דסברא הוא שיש לו לשלם מה שלוה ממנו אבל קשה לענין נזקין

עין משפט
נר מצוה

כב א מיי' פ"ו מהלכ' זכיה הלכ' א סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' רמו סעיף א:

כג ב מיי' פ"ו מהלכ' אישות הל' יא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' נה סעיף ו:

כד ג מיי' פכ"א מהלכ' איסורי ביאה הלכה י סמג לאוין קכו טוש"ע א"ח סי' רמ סעיף יא:

כה ד ה מיי' פ"ו מהלכ' אישות הל' ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סח סעי' א:

כו ו ז מיי' פכ"ג מהלכ' מלוה ולוה הלכ' טו סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' נד סעי' א:

כז ח מיי' פ"ו מהלכ' אישות הלכה ט ופי"ב הלכה ו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ה וסי' סט סעי' ו:

כח ט מיי' פ"ו שם הלכ' ז ופי"ב הלכה יד ופי"ב הלכה ג:

כט י מיי' פ"ג שם הלכה ט:

ל כ מיי' פכ"ג שם הלכ' ד סמג שם טוש"ע שם סימן נב סעי' ה:

◆

תוספות רי"ד

צריך לומר כתובו משום דבקנין ובהודה בפני ג' אין צ"ל כתובו אבל מיהו ה"ה נמי דצריך לאמלוכי בי' כדאמרינן הכא: ראב"ע [וכו']. אמר ר"ע א"ש הל' כראב"ע ואע"ג דר"נ לייט דאמר כל דיין דדאין כראב"ע כו': **בעי רבין** נכנסה לחופה ולא נבעלה מהו חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה. **בעי ר"א** נכנסה לחופה ופרסה נדה מהו מי אמרינן חיבת חופה קונה חופה דחזיא לביאה אבל חופה דלא חזיא לביאה לא א"ד ל"ש תיקו ומספיקא אינה קונה: **מתני' ר"י אומר אם רוצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא כותבת לו התקבלתי ממך מנה ולאלמנה מנה והיא כותבת לו התקבלתי ממך נ' וכו': ר"מ אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זה בעילת זנות.** קסבר ר"י דבהדיא אסור לפחות לבתולה ממאתים כדי שלא יעבוד על תנאי ב"ד אבל בענין זה ע"י תחבולה מותר שכותב לה מאתים וזו והיא כותבת לו שובר שהתקבלה מנה, ור"מ סבר אפי' ע"י תחבולה אסור לפחות:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' יתיב ר' חנינא קרא קמיה דר' ינאי. נ"ב הכי איתא פ"ק תפלת השחר דף ל ע"ב[א]:

◆

הגהות וציונים

א] דפו"ר מתוכה: **ב]** כ"ה מהרש"ל. ולפ"ז צ"ל שהיא (באה"מ). הנוסח הישן הסופר, וכן העתיק הריטב"א: **ג]** וביבמות מ ע"א (רש"ש, עי"ש וביעב"ץ). ובשני המקומות נוסף אח"כ **ויתיב** וקאמר (עי' הליכות עולם ש"ב סי' לח בשם הרשב"א), וכן בכמה כת"י כאן:

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) [ברכות ל: יבמות מ.], **ב)** לקמן סה: שבת פו. נדה יז., **ג)** ב"ב קע:, **ד)** [לעיל טז: וש"נ], **ה)** עי' תוס' ב"מ נא: ד"ה הכא, **ו)** ב"מ נא. לא. קדושין יט: ב"ב קכו:, **ז)** עי' תוס' לקמן ע"ב סוד"ה ושמעינן, **ח)** עי' תוס' חולין קלד. ד"ה חוץ ור"ה ו ד"ה ע"מ, **ט)** [יבמות לו: וש"נ], **י)** לקמן פג., **כ)** עיי' הגהות הב"ח סוכה לג. אות ב, **ל)** ב"ב קע:, **מ)** [ב"מ יז.], **נ)** לעיל טז:, **ס)** עמוד ב, **ע)** ב"מ צד ע"א.

◆

תוספות ישנים

א) ואר"ת דהוי מפליג בדברים ואין זה תנאי כלל שיתקיים התנאי למאן דאמר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל והוי כמו על מנת שתעלי לרקיע דבהשוכר את הפועלים[ע]. ת"י:

◆

ליקוטי רש"י

[שייך לדף נה:]

כל שהוא מתנתו מתנה ולא מפליג בין כתב בשטר קנין בין לא כתבו בתוכו והיאך אמר שמואל לא ידענא מאי אידון בה ולא קנה הא כיון דכתיב בה קנין ומתנת מקצת היא על כרחך קתני מתני' הרי היא מתנה וכן פר"ח ועוד הא פסקנא לדברי הכל הלכתא דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין והרי היא מעתה כמתנת בריא לגמרי ואינו יכול לחזור בו אפילו כשעומד ואם אין בה קנין אינה כלום ואפילו אם מת לא קנה ולא הוה ליה לגמרא לקובעה אחר הפסק ועוד מדרמינן עלה לקמן מדרב יהודה אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו כו' מכלל דהא נמי בכותב כל נכסיו איירי [רשב"ם ב"ב קנב.]. שכתוב בה קנין. והוא הדין אם אין כתוב קנין בתוך השטר או אפילו אין כאן השטר כלל אלא שכיב מרע שהזכיר צוואת שכיב מרע כשחלק כל נכסיו וגם הקנה אותם בקנין סודר למקבל מתנה אבל אורחא דמלתא נקט שדרך לכתוב הצוואות והקניינין בשטר כדי שלא תשתכח הצוואה ואפי' לשמואל דאמר לא ידענא מאי אידון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ה"ה אם לא נכתב הקנין בתוך השטר וכדבעינן לפרושי בסמוך וראיה לדבר מהא דרמינן עלה בסמוך מהא דאמר רב יהודה אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו כו' והיינו בקנין בעלמא בלא כתיבה בשטר מיירי. **ארכביה אתרי רכשי.** כמו רוכבי הרכש (אסתר ח) המרכבה לרכש (מיכה א) כלומר הטיל שתי כוחות לצורך מתנה זו ע"י שכתב בה דקדוק ורמי בערסיה וכל לשון שכיב מרע נתן בה כח שכיב מרע כדמפרש לקמיה וע"י קנין שכתוב בה שאינו צריך בצוואת שכיב מרע אלא במתנת בריא נתן לו כח מתנת בריא שאם עמד אינו חוזר דכיון דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ולענין מיקנא לאחר מיתה לא צריך קנין הלכך לייפות כחו של מקבל מתנה הקנה בקנין כדי שלא יוכל לחזור בו אפילו אם יעמוד מחליו [רשב"ם שם]. **שאם אמר הלואתי.** בזאת המתנה אם נתן לו הלואה שחייב לו איש אחר אע"ג דליכא מעמד שלשתן קנה דקיימא לן [גיטין] (דף יג) מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה לא שנא מלוה ולא שנא פקדון והכא קני בצוואת שכיב מרע ואע"ג דליכא במעמד שלשתן. **לא ידענא מאי אידון בה.** דלמא לא קנה כלל אפילו אם מת דכיון דהוה קני באמירה בעלמא בצוואת שכיב מרע הואיל וליכא שיור נכסים למה לי תו לאקנויי בסודר הלכך איכא למימר [illegible] כח מתנת שכיב מרע ואינו רוצה שיקנה באמירה בעלמא אלא בקנין סודר ומה הוא מקנה לו בהאי קנין מתנת שכיב מרע הוא מקנה לו דהיינו לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה אלא אם כן (הקנה) [מסר] [illegible] הקנין כותב בשטר וגם השטר לא נכתב כלל אלא שלוה ונתן מחיים כל נכסיו בצוואת שכיב מרע ומקנה בסודר אין קנין תופס שלא נתכוין להקנות אלא לאחר מיתה דמיד כשמת נפלו נכסים קמי יורשין ותו לא חיילא מתנתו [רשב"ם שם] [ע"כ שייך לדף נה:]

אורח ארעא קמ"ל. דאין משמשין ביום דכתיב (משלי יט) בוזה דרכיו ימות דבעי צניעותא שלא יסתכלו [שבת פו.]. בוזה דרכיו, תשמיש כמו (משלי ל) דרך גבר בעלמה והמשמש ביום בא לידי בזיון שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו [נדה טז.]. **מי שפרע מקצת חובו.** במלוה בשטר מיירי ואיכא למיחש פן יחזור המלוה ויתבע כל חובו. **רבי יהודה אומר יחליף.** יקרע אותו השטר ויכתוב לו שטר אחר לפי חשבון הנשאר מזמן ראשון כדמפרש בגמרא. **יכתוב לו שובר.** [המשך בב"ב]